

Az 1. számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola magyar nemzetiségi tanulóinak olvasási szokásai

Összefoglaló

A kétnyelvű általános iskolák oktató-nevelő programja a Muravidéken bizonyos elemeiben különbözik az egynyelvű szlovén iskolák programjától. Mindez a kétnyelvű iskolák tanmenete alapján valósul meg, amely a tantárgyak tanmeneteiből tevődik össze. Bizonyos tantárgyak tanmenetei is bővíthetők, pl. a magyar és a szlovén nyelv többszintű oktatása – anyanyelvi és környezetnyelvi szinten. A magyar nemzetiségű szülőknek lehetőségük van a gyermekeik beiskoláztatásánál az első osztályban arra, hogy szabadon válasszák meg a gyermekeiknek az írás, olvasás tanításának a nyelvét, vagyis a magyar nyelvet anyanyelvi szinten (magasabb szint) vagy környezetnyelvi szinten (alacsonyabb szint) óhajtják elsajátítani. Természetesen, idővel lehetséges az egyik szintről a másik szintre való átmenet is, ha a szülők a tanárokkal együtt ezt a döntést hozzák meg. A tanulók írás-olvasás készségének az elsajátítása a kétnyelvű iskolákban eléggé flexibilis, de sorsszerű. Az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskolában a 2010/2011-es tanévben 537 tanuló közül 185 tanuló vallotta magát magyar anyanyelvűnek, vagyis az egyharmaduk, 34,45 %, akik anyanyelvi szinten tanulják a magyar nyelvet.

A tanulók olvasási készsége és szövegértése iránt sokan és sokat aggódnak. Újra olyan időket élünk, amikor elvekben és intézményekben tartjuk a magyar közösséget a szlovéniai Muravidéken, de a valóságban a muravidéki íróink műveit igazán kevesen olvassák. A magyar és a muravidéki irodalom olvasása, illetve a magyar szellem folytonosságának az ápolása a tanárok és könyvtárosok, fáradt, és néha fárasztó szürke rutinmunkája lett. Pedig az olvasással a határokon túlra szakad magyarok a kulturális lojalitásukat és az identitásuk megmaradásának a kérdését erősíthetik. Ezzel is tanúsíthatják, hogy hűek maradtak a magyar szellemhez. A közös kultúra és a közösen átélt emberi értékek tarthatják csak össze a sokfelé szétszórt magyart. Véleményem szerint, magyarnak lenni ma nem állami hovatartozást jelent, hanem annak az érzésnek és a gondolatnak egy specifikus módját, amely ezer év értékeiből szűrődött le: kultúrát jelent. A szlovéniai magyarság olvasási szokásai, kultúrája alapvetően hozzájárul a magyar nemzetiség identitásának a fejlődéséhez is. Milyen a jelenlegi helyzetkép és az olvasási kultúra differenciáltsága a muravidéki magyar iskolások sorsközösségében?

Kulcsszavak: kétnyelvűség (szlovén-magyar), kétnyelvű általános iskola, anyanyelv, környezetnyelv, magyar nemzetiség, kettős identitás, művészi és nem művészi szövegek, globalizáció, multikultúra, asszimiláció, házi olvasmányok, nívós oktatás, differenciáció, interkulturalitás, posztmodern retorika.

1. Az első nevelési-oktatási szakasz (1-3. osztály)

Az első nevelési-oktatási szakaszban a tanulók anyanyelvi szinten el tudják sajátítani a magyar írásbeliséget és olvasást, de ez mellett még a szlovén nyelvet is tanulják környezetnyelvi szinten. Az olvasás funkcionális elsajátítása arra is vonatkozik, hogy a tanulók korát figyelembe véve mennyire képesek elsajátítani az olvasást. A pedagógusok rendszeres dialógussal, párbeszéddel, nyelvi kommunikációval és beszélgetésekkel is kiegészítik az olvasás folyamatát. A pedagógusok olyan gyakorlatokat végeznek a tanulókkal, amelyek segítségével párbeszédet alakítanak ki a csoportokban, és így is tanulják a nyelvet. Ezek a kommunikációs gyakorlatok.

Az első három évben a tanulók elsajátítják az *olvasás technikáját* és fejlesztik az *olvasási készségüket*. A *betűző olvasás* a gyermekeknél a kezdetet jelenti, majd elkezdődik az alapozás. A tanulókkal csendben és hangosan is olvastatnak a tanítók. Ez főleg a nem irodalmi szövegek olvasására vonatkozik. Az irodalmi szövegek olvasására más módszerek vonatkoznak. A szépirodalmi mű olvasása úgy történik, hogy a pedagógus felolvassa a kiválasztott szépirodalmi művet, amely élményt nyújt a tanulóknak, majd a tanulók önállóan is elolvassák ezt, vagy annak egy részletét. Azt követően a tanítónő közreműködésével elemzik a szöveg tartalmát. Bizonyos verseket, meséket és rövidebb színjátékokat el is játszanak. Ebben az oktatási szakaszban a kiválasztott szerzők: Weöres Sándor, Móricz Zsigmond, Fazekas Anna, Szabó Lőrincz Móra Ferenc, Gárdonyi Géza, Csoóri Sándor, Csanádi Imre, Kassák Lajos, Benedek Marcell, Zelk Zoltán, Petőfi Sándor, Kányádi Sándor és Dsida Jenő. A világirodalomból a következő szerzőktől olvasnak: Grimm testvérek, Hans Christian Andersen, Milne, Tolsztoj, Collodi, stb. Az első nevelési-oktatási szakaszban a legfontosabb cél az olvasás *automatizálása*, tehát begyakorlása, vagyis az olvasási technikákon és a szövegértésen van a hangsúly. Mivel a tanítási idő alatt nincs elegendő idő az olvasás begyakorlására, adódhatnak problémák is, amelyeket a tanároknak a szülők segítségével kellene megoldaniuk. A tanulóknak otthon is gyakorolniuk kell az olvasást, hogy kialakuljanak az olvasási készségeik. A frontális (tanár-diák) tanítási módszer háttérbe szorul. Sokkal flexibilisebb tanítási módszerek alakultak ki (csoportos és egyéni munka), viszont az olvasás készségének az elsajátításában sokkal több egyéni munkára és önfegyelemre van szükségük a tanulóknak. Alapvető problémát jelent az is, hogy a magyar nemzetiségű tanulóknak a szlovén olvasási készséget is el kell sajátítaniuk, és ez több munkát követel tőlük. A mindkét nyelven folyó olvasástanítás párhuzamosan folyik, viszont a magyar nyelvénél a tanulóknak 40 betű alapján kell olvasniuk, míg a szlovén ábécének csak 26 betűje van. A kétnyelvű oktató munka külön körülmények között folyik, s ennek eleget kell tenniük a tanulóknak is. Az anyanyelvi írás-olvasás oktatásakor figyelembe kell venni azt, hogy a magyar ajkú tanulóknak kialakuljon egyfajta *pozitív nyelvi tapasztalat* az anyanyelvük iránt, hogy kellemesen érezzék magukat az írás-olvasás elsajátításában, s a pedagógusoknak is oda kell figyelniük a tanulók *kognitív* fejlődésére és a tanulók alaphelyzetére – milyen családi környezetből jöttek és hova szeretnének az anyanyelvük által eljutni!?

A tanárok beállítottsága nagyon fontos az írás-olvasás elsajátításában, de sokkal fontosabb a *szülők nézőpontja* azzal kapcsolatosan, hogy milyen a viszonyuk a nemzeti identitásukhoz, főleg akkor, amikor a gyermeküket beíratják az első osztályba, és arról kell dönteniük, hogy milyen nyelven óhajtják, hogy gyermekük megtanuljon írni-olvasni. A szülők céljainak *hosszú távúaknak* kell lenniük, és harmóniában kell, hogy legyenek a saját meggyőződésükkel. A tanulók sok mindent hoznak a családból, és sok mindent visznek haza az iskolából a családba - a család és az iskola - állandó kölcsönhatásban vannak egymással. Ez egy ciklikus és dialektikus folyamat. Az írás-olvasás elsajátítása egy automatikus és mechanikus folyamat, de a tanároknak és a szülőknek is ebben a korszakban tartalmakkal kell ellátniuk a tanulók/gyermekük olvasási szokásait. S ezeknek a tartalmaknak összhangban kell lenniük a gyerekek fejlődésével. Ha nincsenek meghatározó értékek, a gyerekek, a média, a számítógépes játékok stb. csapdájába eshetnek. A multikulturális környezet sem segíthet, ha nincsen megfelelő elképzelésük arról, mit is szeretnének olvasni a magyar irodalomból. A kétnyelvű iskoláknak is alkalmazkodniuk szükséges a tanulók változó életmódjához és körülményeihez (problémák: posztmodern konzumtársadalom, a fogyasztói társadalom értékei, stb.)

2. A második nevelési-oktatási szakasz (4-6. osztály)

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban a tanulók az *előtudásuk* alapján fejlesztik az olvasási készségüket. Arra a tananyagra építenek, amit a megelőző három évben megtanultak, elsajátítottak. A nem irodalmi szövegek olvasásánál a hangsúly a kommunikáción és részben az olvasáson alapszik. Az iskolában kötelező a tanulóknak a *szóbeli* fellépés is, amelyért osztályzatot is kapnak. Otthon pedig az olvasásra és az feladatok megírására összpontosítanak. A szépirodalmi és a nem szépirodalmi szövegek olvasása és elemzése közt az arány 40:60 százalék. A tanév folyamán három szépirodalmi művet kell elolvasniuk magyar nyelven a tanulóknak, egyet kötelezően, kettőt pedig választhatnak tetszés szerint. A házi olvasmányok elemzését a tanítónők végzik, míg a tanulók szóban számolnak be a szépirodalmi művekben megnyilvánuló történetekről és a főszereplők jellemzéséről. A szövegelemzés mellett a tanulók megnézik a tanórákon a házi olvasmányokra vonatkozó játékfilmeket is. Ebben az oktatási időszakban Petőfi Sándor, József Attila, Arany János, Nagy László, Weöres Sándor, Gárdonyi Géza, Móra Ferenc, s Jókai Mór művei elemzik. A világirodalomból pedig La Fontaine, Grimm, Eric Kästner meséit, elbeszéléseit, valamint a görög mondákat olvassák. A tanulók már képesek ebben az időszakban, 10-12 évesen hosszabb szövegeket is el tudnak olvasni, de ezek a szövegek nem kifejezetten igényesek sem stilisztikailag, sem tartalmilag. Ebben az időszakban még akadnak olvasási problémák, főleg a begyakorolással. A tanulók zömének már van előtudása a szépirodalomban, hiszen a megelőző korszakban számos író és költő művét már elolvastak.

És milyen szerzőket olvasnak? Az alsó tagozaton külföldi szerzőktől fordításirodalmat is olvasnak magyarul, a kedvenc szerzőktől: Francesca Simontól Rosszcsont Peti, Geronimo Stiltontól Mulatságos történetek, Claude Clément/Christel Desmoinauxtól Csupa igaz történet és Bernhard Lasshantól Olvasó Leó című sorozatot, a W.I.T.C.H. képregény sorozatot, Megan McDonald Durrbele Dorka című sorozatát és Walt Disney meséit. A magyar költők közül Gazdag Erzsébet, Zelk Zoltán és Weöres Sándor kötetét olvassák a tanulók.

3. A harmadik nevelési-oktatási szakasz (7-9. osztály)

A harmadik nevelési-oktatási szakasz hetedik, nyolcadik és kilencedik osztályában az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskolában *nívós nyelvoktatás* alapján folyik. Ez a nyelvi csoportosítás nagyobb lehetőséget nyújt a tanulóknak a szókincsük és az olvasási szokásaik bővítésében. A tanulók választhatják, hogy milyen szinten szeretnék tanulni a szlovén és a magyar nyelvet. A nem művészi típusú szövegek olvasásakor a tanulók a koruknak megfelelő nem művészi jellegű szövegeket olvasnak, főleg publicisztikai és ismeretterjesztő szövegek olvasására összpontosítanak. A művészi szövegek olvasásakor pedig az irodalmi olvasókönyvből olvasnak szépirodalmat, és ezeket a szépirodalmi szövegeket elemzik a tanmenet szerint (anyanyelvi szinten magyarországi tankönyvekből). A magyar szerzők közül Janus Pannonius, Balassi Bálint, Zrínyi Miklós, Csokonai Vitéz Mihály, Arany János, Petőfi Sándor, Gárdonyi Géza, Fekete István, Móra Ferenc, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Ady Endre, József Attila, Radnóti Miklós, Nagy László, Móricz Zsigmond, Nagy Lajos, Tamási Áron, Sánta Ferenc, míg a muravidéki magyar szépírók közül Szűnyogh Sándor, Bence Lajos és Varga József műveit olvassák.

A felső tagozaton váltakoznak a külföldi szerzők a hazai magyar szerzőkkel. Szívesen olvassák Thomas Brezina a Fiúk kizárva, a Hét tappancs gazdája, Penny, valamint a Hot Dogs című sorozatait, a Te meg Én/Te + Én sorozat kötetét, Joachim Masannek A vad focibanda című sorozatát, Erich Kästner könyveit, valamint a magyar ifjúsági írók közül Nógrádi Gábor, Sohonyai Edit, Bálint Ágnes és Janikovszky Éva műveit és azokat a könyveket, amelyeket a tanulók otthoni könyvtárukból választanak, mint kedvenc olvasmányt.

4. A magyar nemzetiségű tanulók olvasásszociológiai felmérései

„Megfelelő olvasmányokkal kell alapozni a tanulók olvasási kompetenciáira.”

A Muravidéken, ahol 6243 magyar nemzetiségű személy él (a 2002-es statisztikák alapján), többnyire a 29 vegyesen lakott településeken a szlovén-magyar határsávban és Lendván. Az Országos Széchényi Könyvtár Budapesten már a múlt század 80-as éveitől kezdve napjainkig olvasásszociológiai kutatásokat folytat a határon túli régiókban, ahol a magyarság él. Nem tudni, hogy miért, talán a muravidéki magyarság kicsinysége, alacsony létszáma, vagy a szakemberhiány miatt, de kimaradtunk az olvasásszociológiai felmérésekből. A lendvai és a muraszombati könyvtárakban sem vezetnek statisztikai jegyzékeket arról, hogy hány nemzetiségi olvasójuk van (adatvédelmi okok miatt). Tekintettel a felsorolt problémákra, az adott körülmények között nehéz olvasásszociológiai kutatásokat végezni.

A Muravidéken öt kétnyelvű általános iskolában és Lendván a Kétnyelvű Középiskolában folyik kétnyelvű (szlovén–magyar) oktatás, amely közel 1000 tanulót és diákot érint. Ennek a közegnek egyharmada magyar anyanyelvű, vagyis anyanyelvi szinten kb. 350 tanuló és diák olvas magyarul. A tanulók zöme olyan családokban él, akik még magyarnak vallják magukat. Mit olvas az iskolás korosztály és hogyan olvas? Az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola évente kivitelezi a *Móra Ferenc Olvasási Versenyt*, amely több mint 30 éves múltat tekint vissza. A 2007/2008-as tanévben az általános iskolának 588 tanulója volt, ebből 191 tanuló tanulta anyanyelvi szinten a magyar nyelvet, vagyis a tanulók 30,7%-a volt magyar anyanyelvű. A magyar anyanyelvű tanulók közül csak 56 tanuló vett részt az olvasási versenyen, vagyis a magyar tanulók 31,4%-a. Megállapítható az a tény is, hogy nagyobb arányban olvasnak az alsó tagozatokon, mint 5. osztálytól a 9. osztályig, hiszen az említett felső tagozatokon csak két-három tanuló vett részt az olvasási versenyen, amely szabadon választott szépirodalmi alkotások olvasásán alapult. Az olvasási versenyt versenyfelelős osztálytanítók és magyartanárok vezették, akik a tanulóktól számon is kértek az alsó tagozaton *három*, a felső tagozaton pedig *öt* szabadon választott magyar szépirodalmi művet. A magyar olvasási verseny párhuzamosan folyik a szlovén *Bralna značka* elnevezésű országos jellegű szlovén olvasási versennyel.

5. A kultúrák közti kommunikáció – viszony a kultúrák és a nyelvek közt

„Milyen a jó olvasás? Módszertanilag egyszerre hagyományos és korszerű.”

A szlovén és a magyar irodalom „találkozása”, egyben a szlovén és a magyar olvasók találkozása is. A kétnyelvű oktatásban részesült tanulóknak lehetőségük van mindkét nyelven olvasni szépirodalmat. Az *interkulturalitás* konceptusát nem úgy fogják fel, mint valami újat, hanem mint valamit, ami a *hagyományok* által működik (Grosman M., 2006). Ez az állítás még jobban érvényes, amikor közvetlen közelségben él a két nemzet, mint a Muravidéken, ahol a szlovének és a magyarok több évszázados együttélésben élik az életüket. A mai fejlett kulturális diszkurzusok idején, nem léteznek „kis” és „nagy” kultúrák, de megmaradnak a *mennyiségi* arányok a többség és a kisebbség, illetve a nemzet és a nemzetiség között. Természetesen, az a kérdés is felmerül, hogy a kétnyelvű oktatás nyújtja-e mindazokat a lehetőségeket, amelyek szükségesek az olvasáshoz? És milyen mértékben? Ismerjük-e a hiányosságokat ezen a területen? Mit olvasnak a tanulók, mennyit, milyen szinten és milyen válogatás alapján? Ez a kérdés érvényes a magyar ajkú tanulóakra is.

6. Az identitás az élet vezérmotívuma

„A Gutenberg-galaxistól eljutunk a Google-galaxisig.”

A kétnyelvű területen a tanulók, akik ugyanabban a környezetben élnek, egyszerre két értékrendszerben, két kultúrában, a két nyelv használatával kell, hogy éljenek. A *multikulturalitás* számukra *sorsszerű*, adva van a születésüktől fogva. A mai társadalmi elvárások alapján el kell sajátítaniuk az *európai identitást* is. Az identitást alakítja a nyelv, a kultúra, az iskola, a nevelés, a nemzeti hovatartozás, de mindezek változnak és új perspektívákat is kapnak. Hogyan megőrizni a globalizált világban az Európai Unió keretein belül a muravidéki magyarok identitását, hogy a magyarok ne veszítsék el önazonosságukat a posztmodern társadalom nagyívű nyitottságában és kozmopolitizmusában? Nehéz kérdés. Valószínű, hogy a kielégítő olvasási kultúra erősen hozzájárul ennek a megőrzéséhez, mert az írásbeliség és az olvasás segíti az emberek közti kommunikációt. A kielégítő emberi viszonyok pedig alapfeltételei a sikeres társadalmaknak, amelyek kommunikáció nélkül nem működhetnek.

7. Összegezés

A posztmodern idő mind a világirodalomban, mind a nemzeti irodalmakban új elemzési struktúrákat és gondolati paradigmákat hozott. A modernizmus időszakától az irodalom veszíti az úgynevezett „szent”-nek nevezett kiváltságos szerepét. Ezzel a szerepe és az írásbeliség lényege is a fogyasztói társadalom szegmentumává válik. A magyar nemzetiség a Muravidéken is alkalmazkodik az új művelődési helyzetekhez, főleg az Európai Unióba lépve változott meg a pozíciója ennek a kis közösségnek, amelyben *integratív* szerepet tölt be. Az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola magyar nemzetiségi tanulói is ugyanolyan problémákkal küszködnek, mint a szlovén társaik. A médiák (tévé, számítógépek stb.) új élményeket nyújtanak számukra, közben pedig szociálisan és társadalmilag is elidegenednek egymástól. A kilencosztályos általános iskolai programban a nyelvoktatás más módszerekkel folyik, mint a nyolcosztályos programban folyt. A nyelvoktatásban több hangsúlyt kap a kommunikáció és ezzel háttérbe szorul az olvasás begyakorlására szánt idő. A nyolcosztályos programban erre több időt szántak. Az a véleményem, hogy kevesebb idő jut a hangos és a csendes olvasásra is. Ezen kívül a gyerekek a szabadidejüket sem az olvasásra használják fel, inkább sportolnak, számítógépen böngésznek, tévét néznek stb., többet, mint évtizedekkel ezelőtt. Mivel a tanulmányomban az írás-olvasás fokozatos elsajátításának a folyamatát helyeztem előtérbe, végezetül felteszem azt a kérdést is, hogy mi fog történni ezekkel a tanulókkal, amikor középiskolába lépnek, majd azt követően az életben? Az információs társadalom alapkérdése szerint - *minden változásban van, nem láthatjuk át teljességében az olvasás hanyatlásának a következményeit* - s ebben a folyamatban a muravidéki magyar gyerekek sem kivételek. Úgy vélem, hogy a muravidéki magyarságnak van esélye az egyesülő Európában megőriznie identitását és nemzeti értékeit, de számtalan *változást* kell hoznia, elsősorban *tervszerűbben* kell átalakítania a nemzetiség teljes szocializációs folyamatát, kezdve a családtól az iskoláig, s végül visszatérve a *kultúrába*, amely egyedüli feltétele annak, hogy a magyar nemzet legalább a kultúrájában újra egyesülni és fejlődni tudjon!

Összegezőként megállapítható, hogy a muravidéki magyarság olvasási kultúrája erősen összefügg a nemzetiségi lét problémáival és a globalizáció negatívumaiból következtethető tényektől. Az olvasás visszaszorító szerepét a tévé nézés, főleg a kereskedelmi csatornák nézése váltja fel, valamint a fiatalok körében a számítógépes kultúra és a világháló egyre fokozódó használata. A muravidéki magyarság olvasási szokásait olvasásszociológiailag tudtommal még nem mérték fel sem magyarországi, sem hazai szakemberek. Nem tudni, hogy miért nem

történetek olvasásszociológiai felmérések, csak feltételezhetem. Talán a kicsinységünk, csekély létszámunk miatt, a többi határon túli nagyobb közösségekhez képest, vagy a könyvtáros szakma motivátlansága miatt? Eljött az ideje, hogy szélesebb közegben mérjük fel olvasási szokásainkat, hogy tisztábban láthassuk magyar nyelvű könyvkultúránk és olvasási szokásaink keresztmetszetét!

Milyen volna a sorsa a muravidéki magyarságnak azon könyvei nélkül, amelyeket anyanyelvükön írtak? Valószínű, hogy továbbra is olyan őshonos nemzetiségnek számítának Szlovéniában, mely több mint ezeréves hagyománnyal és kultúrával büszkélkedhetne, de lesüllyedt volna azon nemzeti kisebbségek sorába, amelyek elveszítették irodalmi nyelvüket és a nyelvi sorvadás lassú folyamatát élik. De, mint ahogy az olvasásszociológiai helyzetképemben bizonyítottam – nálunk ez nem történt meg! Az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola magyar nemzetiségű tanulói olvasási eredményesség azzal bizonyítható, hogy olvasási szokásaikat nem az elolvasott magyar szépirodalmi művek mennyiségével mérjük le, hanem az elolvasott művek *minőségével*. Ennek érdekében a pedagógusok és könyvtárosok mindent megtesznek. Az olvasás fejlesztése nem fejeződhet be az általános iskola befejezésével, hiszen minden tanulónak a nagyobb tudás elérése érdekében egyénileg is szükséges fejlesztenie a saját olvasáskultúráját. Az Európai Bizottság statisztikai adatai alapján elmondható, hogy minden ötödik európai gyermeknek olvasási zavarai vannak. Szlovéniában rosszabb a helyzet, mint Magyarországon, hiszen a szlovén tanulók 22%-ának okoz nehézséget az olvasás, s ebben a felmérésben a muravidéki magyar nemzetiségű tanulók sem kivételek (www.bruxinfo.hu). A magyarországi gyerekeknél 17-18%-ot mértek. Szlovéniában célzottabb szakpolitikát kell kidolgozni, és jobban oda kell figyelni az érintett társadalmi csoportokra az olvasáskultúra és oktatás területén.

IRODALOM

Könyvek:

BOBOKNÉ Belányi Beáta (2001): Kultúrmenedzsment könyvtári és információs szakemberek vezetőinek. A közeljövőt prognosztizáló trendek, várható tendenciák. 17-32. p.
GROSMAN, Meta (2006): Razsežnosti branja. Za boljše bralno pismenost. Mnogokulturnost in medkulturnost kot značilnosti sodobnega sveta. Ljubljana. Karantanija, 215-259. p.

KÖNYVTÁRÜGY a pannon térségben (2005): Fejezetek Pallosiné Toldi Márta kutatásaiból. Vizsgálat országok társadalmi-gazdasági leírása. Szlovénia. Budapest. Könyvtári Intézet. 2005. 39-44. p.

PEČJAK, Sonja (2002): Bralne učne strategije. Sodobni pristopi pri poučevanju branja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 38- 73. p.

SEBESTYÉN, György (2002): Legyen az információs társadalom polgára! Az információs Magyarország pillérei. 145-175. old., Könyvtárak: az információs társadalom tudásának szolgáltatói. Budapest: ELTE Eötvös, 179-211. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit (2007): A szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó és könyvtár-történet 1945-től 2004-ig. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 307-389. p.

Tanulmányok:

GEREBEN Ferenc (2007): Kisebbségi kétnyelvűség és olvasáskultúra.: ezredfordulós körkép a Kárpát-medence magyarságáról. Művelődés. 13-19. p.

ÍRNI-OLVASNI vagy olvasni-írni? Tanítás-Tanulás, 2011.szeptember. IX.évf.1.sz. (szerzők: Csájiné Knézics Anikó, Szilvásiné Turzó Ágnes). 8. p.

KOLLÁTH Anna (2005): VLOGA meje. Madžarska-slovenska razmerja, slovenistika na sosednjih univerzah, zahodnoslovanski študiji, izbor šolskega berila, humanistika in družboslovje v Pomurju. (ur. Miran Hladnik). *Jezikovna izbira, dvojezični pouk in prestiž madžarskega jezika v Prekmurju (Vplivi detronizacije na kontaktne različice madžarskega jezika)*. Lendava. Slavistično društvo Slovenije. 2005. 51-62. p.

MAGYAR nyelv, mint anyanyelv (kétnyelvű általános iskola) (1998): Madžarski jezik kot materni jezik (dvojezična osnovna šola). Kurikularna komisija za madžarski jezik. (dr. Bokor József, predsednik). *Zavod RS za šolstvo*, 2-66. p.

MAGYAR nyelv, mint második nyelv (kétnyelvű általános iskola), (1998): Madžarski jezik kot drugi jezik (dvojezična osnovna šola). Kulikurarna komisija za madžarski jezik. (dr. Bokor József, predsednik). *Zavod RS za šolstvo*. 2-39. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit. (2007): Mitől függ a muravidéki magyarok identitása? *Naptár 2007*. 95-117. p.

ZÁGOREC-CSUKA Judit (2010): *A muravidéki, vagyis a szlovéniai magyarok anyanyelvű kultúrájának és olvasási szokásainak a helyzetképe. A muravidéki magyarság kulturális élete. A muravidéki magyar könyvek világa. Tanulmányok és publicisztikai írások*. Lendva-Pilisvörösvár. Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, 2010. 67-71. p. , 73-79. p.